

De Das

Jaarverslag 2020

Dassenwerkgroep Loonse en Drunense Duinen en omgeving

Ons werkgebied ligt in de driehoek Raamsdonksveer, Tilburg en 's-Hertogenbosch.

Logo: www.janssen.nl let's create.

1. Jaarverslag	2
2. Dassenwerk	5
3. Mutaties dassenburchten	20
4. Dode dassen	22
5. Pers, rondleidingen, publicaties en educatie	24
6. Toekomstige ontwikkelingen en wensen	27
Bijlage 1: kengetallen	28
Bijlage 2: specificatie dode dassen nagekomen uit 2019 en in 2020	29

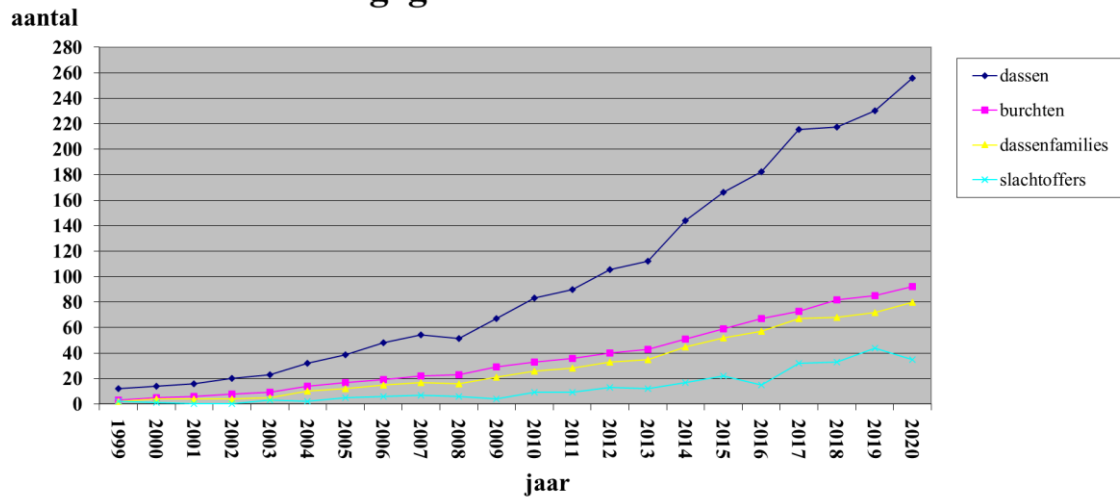

1. Jaarverslag

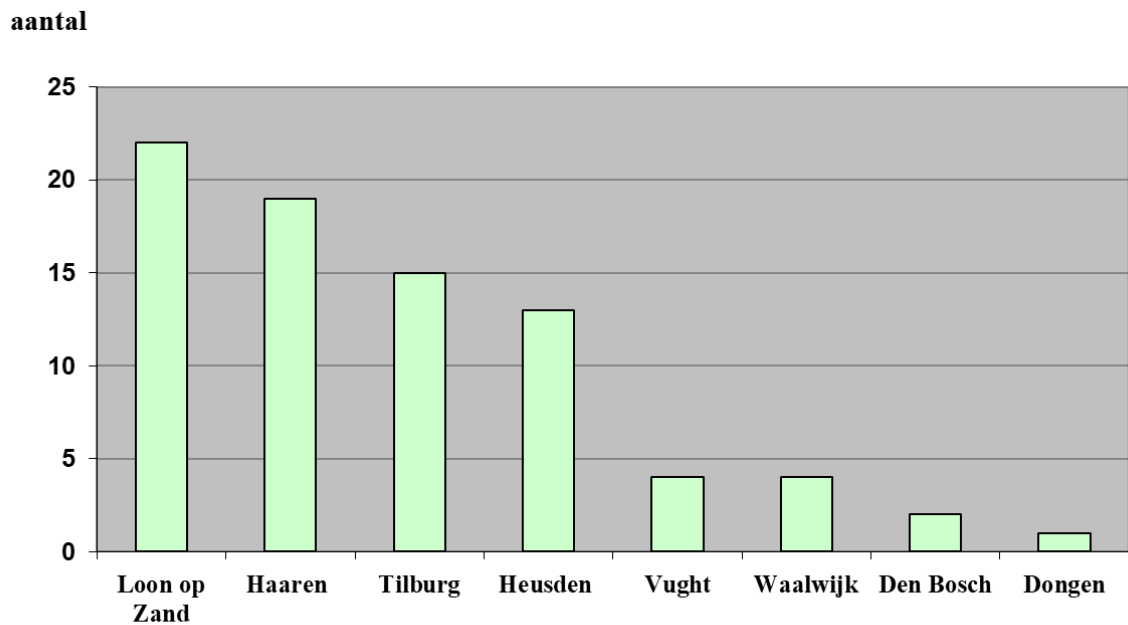
1. Het aantal dassen per 31-12-2020 is 256 en is 26 hoger dan de stand per 31-12-2019 (230 dieren).
2. Eind 2020 zijn er 92 dassenburchten, waarvan het hele jaar er 80 zijn bewoond. Ten opzichte van eind 2019 (72 bewoonde burchten) is dit een toename van acht bewoonde dassenburchten.
3. Er werden 35 dode dassen aangetroffen. 33 dieren werden slachtoffer van het verkeer. Van twee was de doodsoorzaak niet bekend. Er werden geen zogende vrouwtjes aangetroffen.
4. Eén burcht heeft 65 ingangen, een andere heeft een oppervlakte van ongeveer 3300 m².
5. Omdat dit jaarverslag over 2020 gaat, wordt nog uitgegaan van een zelfstandige gemeente Haaren. Per 1 januari 2021 wordt deze opgeheven en verhuist een aantal dassenburchten naar de gemeenten Tilburg (vier stuks) en Vught (17 stuks).
6. Er hebben zich zeven nieuwe dassenfamilies gevestigd in Waalwijk (tweemaal), Heusden (tweemaal), Haaren (tweemaal) en Loon op Zand (éénmaal). Vier burchten raakten weer bewoond en drie onbewoond. Per saldo kwamen er acht dassenfamilies bij.
7. Door het uitzonderlijke droge jaar in 2018 zijn minder jonge dassen volwassen geworden. 2019 was weer droog, ook dit had een negatieve invloed op de groei van de dassenpopulatie. Dit jaar was ook warm en droog, maar het kenmerkte zich als een 'normaal' jaar, de groei kwam weer op gang. Hebben dassen zich aangepast aan de nieuwe situatie?
8. In totaal werd 482 keer een burcht bezocht. Dit is een gemiddelde van vijf bezoeken per burcht verspreid over het jaar. Daarnaast waren er 120 losse meldingen en andere zaken, waarvan een aantal in dit verslag wordt beschreven.
9. Ons dassenwerk kon gelukkig door corona gewoon doorgaan. Onze PR-activiteiten kwamen echter op een laag pitje te staan zoals rondleidingen en het project Das in de Klas.
10. Een aantal dassenburchten is zich aan het ontwikkelen en waarschijnlijk zijn enkele bewoonde burchten nog niet bekend. Het dier is steeds meer te vinden in overhoeken, steilranden en bosjes in het buitengebied. Het dassengebied wordt langzaam groter.
11. Een verdere groei van burchten zal naar verwachting plaatsvinden op Huis ter Heide en De Efteling, omgeving Dongen en Waspik. In het noordelijk deel van de duinen in Plantloon en de Margriet. In de Hooibroeken, Hoornmanken Tiend, Brokkenbroek en in de omgeving van Cromvoirt en Vught.
12. Het is wenselijk een aantal wegen te voorzien van rasters en tunnels. Omdat de das zich steeds verder zal gaan verspreiden, wordt ook gekeken naar de N65 (o.a. ecoduct). De meest gevaarlijke locaties zijn de Bergstraat in de gemeente Loon op Zand en de Margrietweg en De Heikant/Guldenberg vanaf 1 januari 2021 in de gemeente Vught.

Dassengegevens 1999-2020

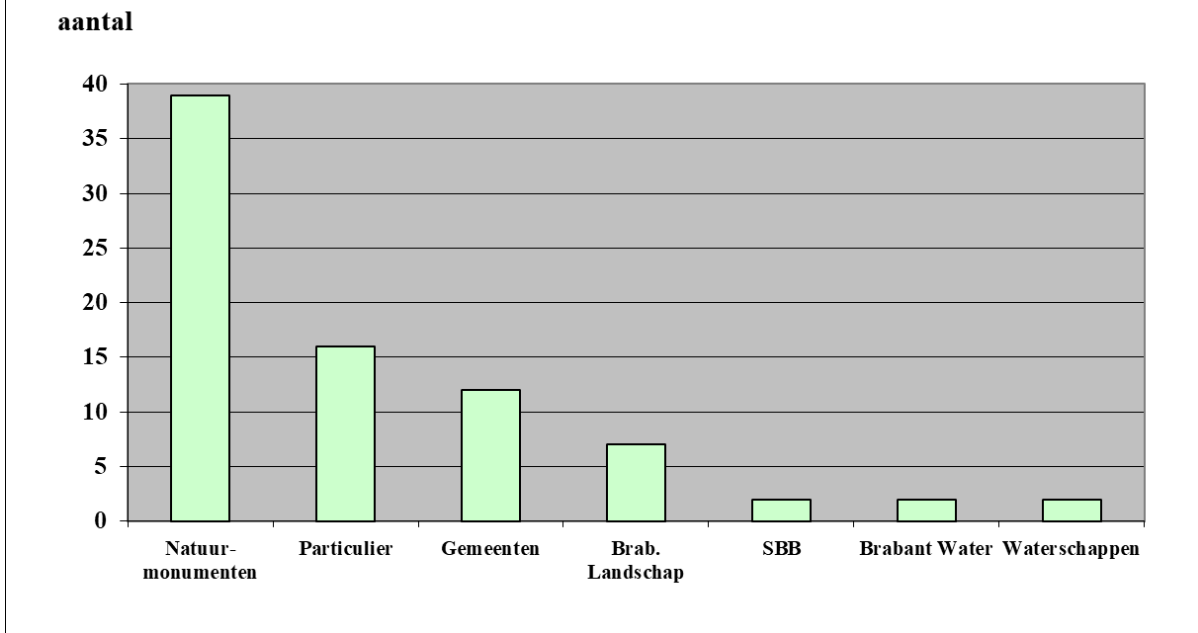
Dassenfamilies per gemeente 2020

Grafieken: Bert.

Dassenfamilies per eigenaar 2020

Grafiek: Bert.

Foto Heleen Verduijn: één van 'onze' dassen.

2. Dassenwerk

1. De dassen zijn over een groot gebied verspreid. **Veel personen** maakten het mogelijk om de das in kaart te brengen en enkelen hebben een dassenburcht geadopteerd.
2. **Onze dassenwerkgroep** bestaat uit **14 personen**. Heleen Verduijn en Niels de Nijs zijn lid geworden van onze dassenwerkgroep. Heleen houdt een aantal dassenburchten bij in de omgeving van het Hengstven en Niels in de omgeving van Udenhout. Rob Wolfs is vanwege gezondheidsredenen helaas afgehaakt. Hij hoopt later weer lid te kunnen worden als zijn gezondheid dit weer toelaat. De leden zijn: Lonneke van Huijgevoort, Heleen Verduijn, Frans Dieden, Bas Dielen, Frans van Gils, André Janssen, Rolf Kruger, Peter Kuijpers, Ralph Kuijpers, Niels de Nijs, Cees Pasmans, Theo Putters, Bas Vermolen en Bert van Opzeeland (coördinator). Lonneke, Peter, Ralph, Frans van Gils, en Bas Dielen zijn actief in het westelijke deel. Heleen, Frans Dieden, Niels, Rob en Bas Vermolen in het zuidelijke deel. Theo in het noordelijke deel en André, Cees, Rolf en ik in het gehele gebied.

Foto Joren de Jager: een das in het Hengstven.

3. Onze werkgroep is lid van de inventariseerders van Natuurmonumenten (NM), Brabants Landschap (BL) en Staatsbosbeheer (SBB). Ons **aandachtsgebied** is de **das**. Onze inventarisaties zijn in dit jaarverslag verwerkt.
4. Ons **werkgebied** ligt in de driehoek Raamsdonksveer, Tilburg en 's-Hertogenbosch. Aan de noordzijde wordt het begrensd door Bergsche Maas en Maas. Aan de zuidoostzijde door de N65-A65. Aan de zuidwestzijde door het Wilhelminakanaal, De Donge en A27.
5. In verband met structuur bij het verzamelen van gegevens is een **protocol** opgesteld en een **inventarisatieformulier** gemaakt. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van de applicatie TopoGPS waar de dassenburchten worden ingelezen. De gegevens worden per kwartaal onder andere aangeleverd bij NM, BL, SBB en Das&Boom (D&B). Hierdoor is het mogelijk regionale en landelijke overzichten samen te stellen, de das te volgen en adviezen te geven.
6. Wij delen via een GroepsApp vaak informatie met de **dassen- en zoogdiervrijwilligers** die in het midden van **Noord-Brabant en de Bommelerwaard** actief zijn. Hier zijn naast

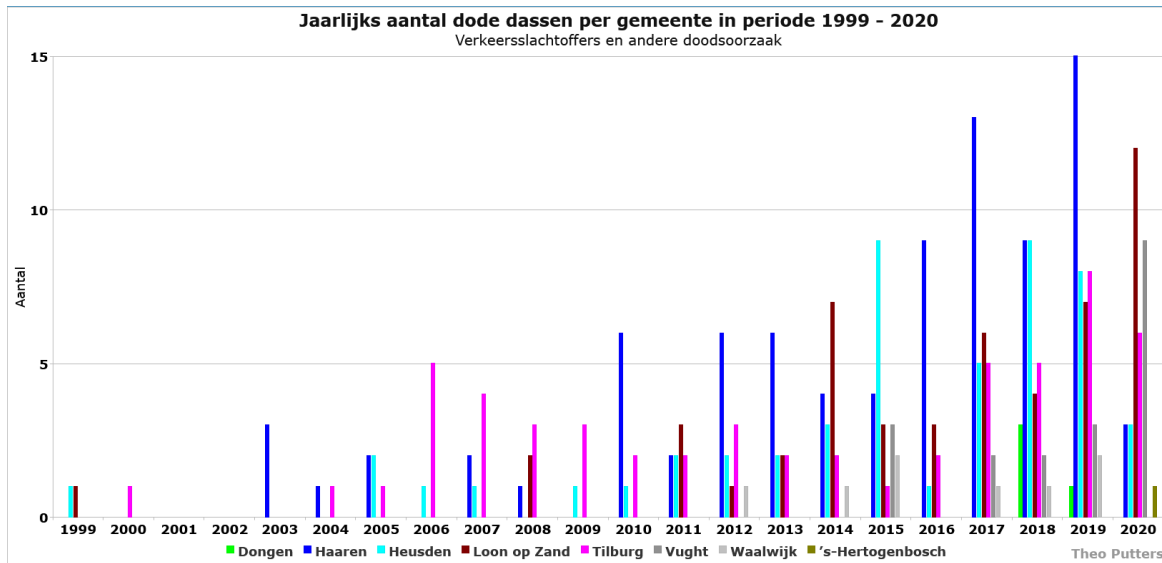
een aantal leden van onze dassenwerkgroep Miriam Alders, Toine Cooijmans, Jan Fonken, Evert Houniet, Sil van Lieshout, Jos Marcelissen, Jan Meesters, Ton Popelier, Coen van Tuijl en ik deelnemer.

Foto Heleen Verduijn: dassenfamilie in het Hengstven.

7. **Bezoek burchten:** in totaal werd 482 keer een burcht bezocht. Dit is een gemiddelde van vijf bezoeken per burcht verspreid over het jaar. Daarnaast waren er 120 losse meldingen en andere zaken, waarvan een aantal in dit verslag wordt beschreven.
8. Er werden **35 dode dassen** aangetroffen. 33 dieren werden slachtoffer van het verkeer, van twee was de doodsoorzaak niet bekend. Er werden geen zogende vrouwtjes gevonden. Het aantal dode dassen is 13,8% van de totale populatie.
9. Het **totale aantal slachtoffers** over de **periode 1999-2020** bedroeg 277, waarvan 85 beren, 90 zeugen en van 102 dieren was het geslacht onbekend. Omdat er relatief weinig oudere slachtoffers vallen, is de leeftijdsopbouw van de populatie dassen evenwichtig. In het voorliggende jaarverslag zijn twee slachtoffers uit 2019 in de **vergelijkende cijfers en overzichtskaarten** opgenomen.
10. Het aantal **slachtoffers per gemeente** over de periode 1999-2020 en in 2020 was:
 - Haaren: 89, wv. 3 in 2020
 - Tilburg: 59, wv. 6 in 2020
 - Loon op Zand: 48, wv. 12 in 2020
 - Heusden: 47, wv. 4 in 2020
 - Vught: 21, wv. 9 in 2020
 - Waalwijk: 8, wv. 0 in 2020
 - Dongen 4, wv. 0 in 2020
 - 's-Hertogenbosch 1, wv. 1 in 2020
 - Totaal: 277, wv. 35 in 2020.

De **gemeente Haaren** spant de kroon en daarin is de weg **De Heikant/Guldenberg** de weg met de meeste dassenslachtoffers van Nederland. Tot en met 2020 vielen hier 30 slachtoffers. Dit jaar viel er maar één verkeersongeval te betreuren. Voor meer informatie over de weg De Heikant/Guldenberg zie verderop in dit hoofdstuk bij punt 20.

Grafiek: Theo Putters.

11. Omdat de **gemeente Haaren** per 1 januari 2021 wordt **opgeheven** komt een aantal dassenburchten in de gemeenten Tilburg óf Vught te liggen.

<u>Gemeente:</u>	<u>Tilburg</u>	<u>Vught</u>
dassenburchten	4	17
waarvan bewoond	4	15

bewoond waarvan eigenaar:

BL	3	1
NM	-	11
Brabant Water	-	1
Privéterrein	<u>1</u>	<u>2</u>
Totaal	4	15

12. De eigenaren van dassenburchten die op **privéterrein** liggen, worden elk jaar op de hoogte gebracht van de ontwikkelingen van hun dassenfamilie. Zij zijn er trots op dat ze dassen ‘bezitten’.
13. Er hebben zich zeven nieuwe dassenfamilies gevestigd in de gemeenten Waalwijk (tweemaal), Heusden (tweemaal), Haaren (tweemaal) en Loon op Zand (éénmaal). Vier burchten raakten weer bewoond en drie onbewoond. Per saldo kwamen er **acht dassenfamilies bij**. Door het uitzonderlijke droge jaar in 2018, zijn minder jonge dassen volwassen geworden. 2019 was weer droog, ook dit had een negatieve invloed op de groei van de dassenpopulatie. Dit jaar was het weer warm en droog, maar het kenmerkte zich als een **‘normaal’ jaar, de groei kwam weer op gang**. Hebben dassen zich aangepast aan de nieuwe situatie, zijn ze overgeschakeld op ander voedsel?
14. Er ligt een **27-tal potentiële dassenburchten**. Eind 2020 staan deze nog niet op de dassenkaart, zij moeten zich eerst ‘bewijzen’. De potentie wordt aangegeven met het aantal *-en. Hoe meer sterren hoe groter de kans is dat de burcht uitgroeit tot een volwaardige dassenburcht. Er is één potentiële burcht met ***-en, negen hebben een **-

en waardering en 17 één *. In ons hele ‘territorium’ liggen verspreid enorm veel losliggende pijpen, deze worden in de tellingen niet meegenomen.

15. De das is steeds meer te vinden in overhoeken, steilranden en kleine bosjes in het buitengebied. Het dassenleefgebied wordt langzaam **groter**, daarnaast vindt er **verdichting** plaats.
16. Er kwamen meldingen binnen over **dassenschade** in maïsvelden en van dassen die larven opgroeven in grasland en gazons. Met de melders was hierover contact en er werd geadviseerd hoe te handelen. Zij werden onder andere verwezen naar de websites van het Faunafonds en D&B. Daarnaast werd met ingang van dit jaar op veel plaatsen rondom landbouwpercelen en ook rondom huizen faunaraster (schrikdraad) geplaatst. Het nadelig effect is dat het leefgebied van veel diersoorten hierdoor aanmerkelijk wordt verkleind.

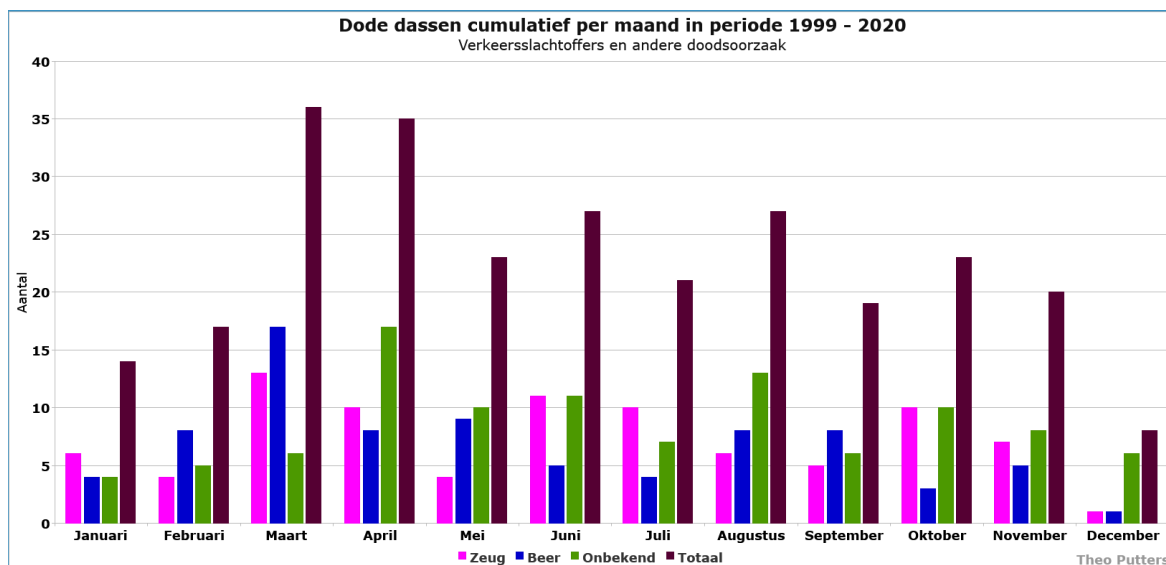
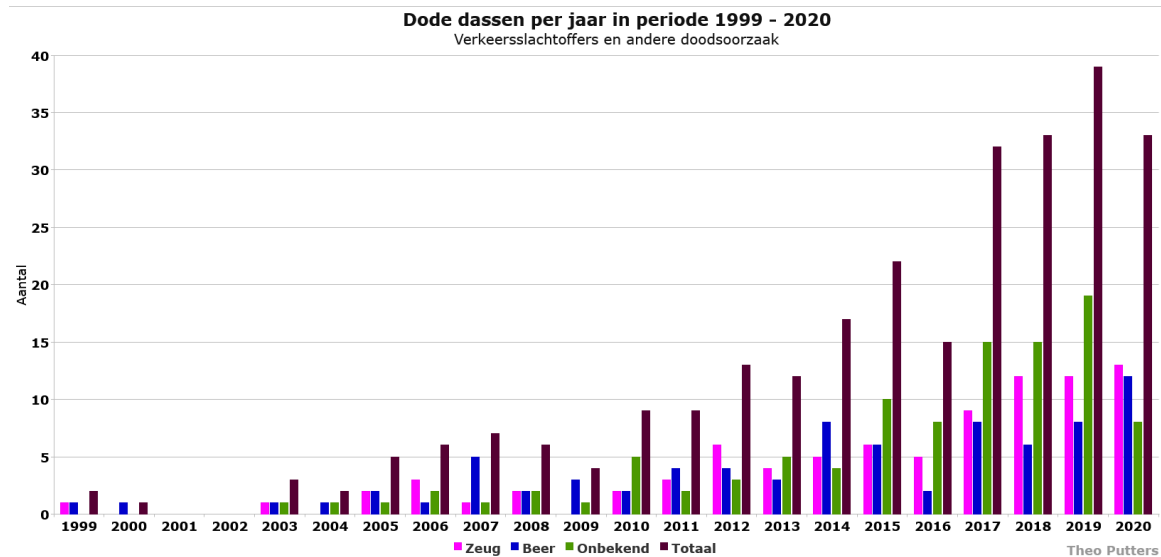

Foto's: Peter Kuijpers

17. In de pers werd regionaal en landelijk aandacht besteed aan **dassenschade** in maïspcelen. D&B pikte dit op en sprak van tendentieuze berichtgeving en sprak Omroep Brabant hierop aan. **Noord-Brabant** is de enige provincie waar dassenschade niet wordt vergoed, en er een eigen risico is van € 250 en legeskosten € 300. Dit leidt tot veel ongenoegen bij de agrariërs en is slecht voor de acceptatie en draagvlak van dassen. Helaas hebben ook wij, als vrijwilligers, hier veel last van.
18. **Theo Putters** heeft een eigen **website** ‘Distelvinkjes: Experience Nature – roofvogels, dassen, natuurfoto’s.’ Hierop is meer over de das te vinden zoals historische informatie. Zie zijn mooie website: www.distelvinkjes.nl.

19. Theo heeft van alle dode dassen over de periode 1999 t/m 2020 **grafieken** gemaakt **per jaar per geslacht, cumulatief per jaar en maand**. In de maandgrafiek is goed te zien in welke maanden er migratie plaatsvindt en de kans op dassensterfte het grootst is.

Grafieken: Theo.

20. **Faunavoorzieningen De Heikant/Guldenberg** in de **gemeente Haaren**. Vanaf 2004 tot en met 2020 werden er **30 dassen doodgereden** waarvan gelukkig dit jaar maar één. De weg kent veel dassenslachtoffers en is de **doodrijlocatie van Nederland**. Over het aanleggen van faunavoorzieningen is al jarenlang ‘overleg’ met de gemeente Haaren. Naast **dassenbelang** speelt **verkeersveiligheid** hierbij een grote rol. Ons overleg en dat van D&B met de gemeente heeft ook dit jaar weer niet geleid tot een structurele oplossing. Bij de gemeente leefde de idee dat ‘wij er niets meer in zien’. Dit is uiteraard onzin, men kon ook niet aangeven hoe dit in de wereld was gekomen. Daarnaast was er een beleidswijziging waar wij niet van wisten. De nieuwe situatie is dat volgens de gemeente er eerst een **kavelruil** tussen agrariërs dient plaats te vinden voordat de gemeente in actie kan komen. Haaren wordt per 1 januari als gemeente opgeheven. De

aanleg van de faunavoorzieningen worden daardoor doorgeschoven naar de **gemeente Vught**. De gemeente Haaren zou ons op de hoogte houden van de overdracht van het project aan de gemeente Vught. Wij zouden hierbij worden betrokken, wij hebben niets gehoord. We hopen van harte dat de gemeente Vught wel doortastend met het dossier zal omgaan.

Foto's: Bas Vermolen (L) de dode das op de weg De Heikant/Guldenberg dit jaar. Een zeug van maar liefst 14 kilo. Bert (M) kleinzoon Pepijn van den Bosch. Bas (R) dassenwissel over De Heikant/Guldenberg.

21. Vlakbij de golfbaan '**Bernardus Golf**' in Cromvoirt ligt een potentiële dassenburcht. Deze ligt op een heel mooie locatie. De golfbaan is door D&B op de hoogte gebracht, wij zijn de contactpersonen. Vlak naast de burcht liggen holes. Er werden diverse golfballen gevonden.
22. Een dassenburcht juist ten oosten van de burcht 'Bernardus Golf' lag in de waterkerende dijk van het **Drongelens kanaal**, en was daardoor op deze locatie ongewenst. Op basis van het protocol en na overleg onder andere met de adviseur Ecologie en Waterkwaliteit van het waterschap werden 'geurpijpen' geplaatst. Daarna werden, nadat er geen activiteit meer werd waargenomen, de pijpen dichtgemaakt en de dijk hersteld. Omdat in 2021 er werkzaamheden gaan plaatsvinden werd geadviseerd de locatie goed in de gaten te houden.
23. We hebben met veel inspanning de dassen in de nieuwe woonwijk **Den Bogerd** in **Udenhout** verplaatst naar een nabij gelegen uitzetren. Maar dassen zijn weerbarstig en gaan weer terug naar hun oorspronkelijke omgeving. Ook dit jaar werd in de omgeving van de vroegere vangkooi regelmatig dassenwerk aangetroffen. De dassenpijpen gaan bij de verdere ontwikkeling van de woonwijk weer problemen opleveren.
24. **Faunatunnel Schoorstraat** in **Udenhout**: In 2009 werd de faunatunnel en dassenkerend raster aangelegd op de Schoorstraat nabij het kapelletje. Vanaf dat moment stond de tunnel **jaarlijks onder water**. Er was jaarlijks meerdere keren contact met de gemeente Tilburg om structurele maatregelen te nemen. Vaak zoog de gemeente de tunnel leeg en zegde toe met een structurele oplossing te komen. In 2020 was het zover, en werd opdracht gegeven om de **lekkages te repareren**. Men inspecteerde de tunnel en hierin

bleken enkele gebreken te zijn waargenomen. De gebreken zaten in de verbindingsputten en de schuin oplopende aansluitingen waarvan er één geknikt en gebroken was. Hierbij is de buis in de uitmonding van de sloot 50 cm omhoog gekomen. Dit werd opgelost met pvc buizen en aanvulling van grond en de putten werden aangestort met beton. De werkzaamheden werden uitgevoerd door Züblin Civiele Betonbouw uit Nieuwendijk. De tunnel werd na reparatie direct weer goed gebruikt door familie das.

Foto Frans Dieden: één van de genomen maatregelen.

25. Er was vaak overleg met Cecile Gulikers en Jan Meesters van NM. Zij zijn de **faunabeheerders** van NM in de duinen, Plantloon en op Huis ter Heide. We spraken onder andere over het plaatsen van camera's, het melden van dode dassen en andere dieren in de omgeving van de duinen en Huis ter Heide. Zij verzorgen de verdere afwikkeling van de aangetroffen dode dassen, andere dieren en andere zaken, en houden ons daarvan op de hoogte. Gedurende het jaar is er heel veel informatie gedeeld.
26. Op het te ontwikkelen '**landgoed**' **De Roestelstaete** in Loon op Zand ligt een dassenburcht. Deze ligt tegen betonnen bakken aan waar vroeger zand en grint in werd opgeslagen. Samen met Bert Hesse van D&B werd een bezoek gebracht aan het te ontwikkelen 'landgoed'. De dassenburcht is bewoond en wordt verplaatst op eigen terrein, waarvoor D&B een plan maakte. Onze werkgroep zal te zijner tijd camera's plaatsen en hand- en spandiensten verrichten.
27. **Begraafplaats Bloemendaal** in Waalwijk. De dassen van de dassenburcht op de begraafplaats groeven richting de graven. Dit leverde ongewenste situaties op en daarom werden in 2019 maatregelen genomen. Deze zijn effectief gebleken en leidde in 2020 niet tot ongewenst graafgedrag.
28. Er was regelmatig overleg over het plan **Steenenburg** in Nieuwkuijk met een ecooloog en de projectleider van de gemeente Heusden. Het gebied wordt ingericht voor wonen en werken en ligt op het voormalige terrein van het Land van Ooit. De gesprekken gingen niet alleen over de das maar ook over de naamgeving van een deel van het gebied, het geofysisch onderzoek dat had plaatsgevonden naar de aanwezigheid van funderingen van het vroegere kasteel en de toekomstige ontwikkelingen. Er werd door ons **dassenwerk** gezien en regelmatig een solitaire das gefilmd. Een dassenburcht hebben we niet gevonden. De afgelopen jaren en dit jaar is een aantal dassenslachtoffers gevallen in de

omgeving. Zij maakten gebruik van de EVZ over Steenenburg en migreerden van het zuiden naar het noorden. De ‘memo resultaten dassenonderzoek landgoed Steenenburg’ van Econsultancy werd beoordeeld. André en Henk Roestenburg hebben het gebied ‘omarmd’ en hebben naast natuuronderzoek veel historisch onderzoek verricht. Zij gaven er regelmatig rondleidingen. Daarnaast hebben ze in het najaar meer dan 500 kikkers over faunaraster gezet.

29. Probleemburcht ‘**50 Bert v Opz 8 (Klokkenlaan)**’ is weer heel goed belopen. Vanwege het coronavirus wordt de burcht niet overspoeld door jeugdgroepen. Op camerabeelden was een vrouw te zien met hond, de hond ging deels de dassenpijpen in. Zij werd op de beelden herkend en aangesproken. De burcht werd afgezet met linten, er werden weer enkele pijpen met takken versperd, deze werden eruit verwijderd. Een pijp werd dichtgegooid, maar door ons weer opengemaakt en er werden kruiwagensporen op de burcht aangetroffen. De eigenaar van het bos plaatste een bordje met Verboden Toegang, dit werd gestolen. De burcht wordt door ons extra in de gaten gehouden, en ook door handhavers.
30. Peter en Frans Dieden filmde **gewonde dassen**: één met meeslepende rechterachterpoot en één met manke linkervoorpoot.
31. NM heeft de grote en sterke dassenburcht ‘**26 Jan van Dongen (Tussenbaan)**’ op Huis ter Heide **aangekocht**.
32. **Bergstraat** Loon op Zand: er vallen relatief veel dassenslachtoffers op de Bergstraat op nagenoeg dezelfde plek. Naar aanleiding van weer een dode das NM verzocht om hiervoor aandacht te vragen bij de gemeente Loon op Zand en om maatregelen te nemen.
33. Er werd weer een camera **gestolen**, de kabel waaraan deze hing werd doorgeknipt.
34. In 2019 werd de **mountainbike route** omgelegd vanwege dassenactiviteit. De dassen hebben in 2020 de oude route laten ‘verdwijnen’. Er liggen nu grote stortbergen op met veel ingangen en mooie dassenwissels kruisen de voormalige route. Deze is door de dassen onbegaanbaar geworden.

Foto Bert: dassen hebben de mountainbike route onbegaanbaar gemaakt. De route werd in 2019 omgelegd.

35. Een bewoner aan de Kasteellaan in Loon op Zand wil dat de weg een **60 km-zone** wordt, en maakt hiervoor een voorstel voor de gemeente. Op de weg worden regelmatig dassenslachtoffers gemeld, de weg kruist de EVZ van oost naar west.

36. Nabij een dassenburcht op **De Hooge Bank** in Vlijmen lag een dode vos en een aantal dode kraaien. NM werd op de hoogte gebracht.

Foto Bert: dassen- en paardenprenten.

37. **Schaapskudde:** het schapenraster stond nagenoeg tegen een dassenburcht aan. Dit is ongewenst omdat het raster onder stroom staat en daardoor dassenwissels afsluit en foerageergebieden verkleint. Met NM werd de afspraak gemaakt voortaan met ons te overleggen waar raster wordt geplaatst.

Foto Bert: dassenburcht bovenop een stuifduin, in de kruin van een eik.

38. **Project Akkerlanen Waalwijk:** door D&B werd samen met ons onderzoek gedaan naar de consequenties voor het leefgebied van de das door de woningbouwplannen van het project Akkerlanen in de gemeente Waalwijk. Het advies werd opgesteld voor een ecologisch onderzoeks- en adviesbureau ingehuurd door de gemeente Waalwijk. In het gebied komt dassenactiviteit voor, er werd geen dassenburcht gevonden. Er werden aanbevelingen gedaan zoals aanpassingen nabij de dassenburcht Bloemendaal, aanleg van hagen en planten van fruitbomen, verbeteren en toegankelijk maken van foerageergebieden in 't Hoefsven en op Plantloon en versterking van de EVZ noord-zuid evenwijdig aan de westkant van het Drongelens kanaal waarbij nabij de kruising met de Drunenseweg een tunnel met begeleidend raster wordt geadviseerd.

39. **Sempke Drunen:** een bewoner trof evenals in 2018 graafwerk door das aan in zijn grasveld. Later bleek dat er veel meikevers uit zijn gazon waren gekomen. Ook dit jaar was het weer raak, echter in mindere mate dan in 2018. Het huis ligt in een woonwijk op grote afstand van een dassenburcht.

Foto Bert: volop dassenwerk naast de mountainbike route, nabij café De Rustende Jager.

40. Doordat er een **wolf** wekenlang was neergestreken 'in mijn achtertuin' in de Sompen en Zooislagen in Haarsteeg ben ik zeer intensief betrokken geraakt bij het project de wolf in mijn omgeving. Op verzoek van de Stichting Wolven in Nederland was ik de 'oren en ogen' in het gebied.

Bert: foto vanuit een filmpje. Het lukt wolf 'Billy' uiteindelijk niet om in de Bokhovense polder de koeien uiteen te drijven. Ze vormden een kring en gingen tot de aanval over. 'Billy' liep noodgedwongen door naar de volgende kudde. Uiteindelijk werd de wolf doodgeschoten in de Franse Vogezen na gezworven te hebben in een groot deel van Nederland en België. Op de achtergrond de Sompen en Zooislagen in Haarsteeg.

Foto Bert: de aanleg van wolvenraster langs de Mortelweg in Vlijmen met op de achtergrond abdij Mariënkroon in Nieuwkuijk.

41. **Heleen** zag acht dassen, waarvan zeker drie jongen. **Frans Dieden** trof maar liefst zes jonge dassen aan. Ook door **Peter** zijn enorm veel foto's en filmbeelden gemaakt van veel jonge en oudere dieren, soms wel acht tegelijk. Peter maakte een filmpje van een vrouwtjesdas die op haar rug ging liggen en een jonge, al flinke das, begon bij haar te drinken. De jonge das werkte zo ongeveer alle tepels af en werd daarna door moeder das uitgebreid geknuffeld. In Loon op Zand werden op een burcht regelmatig **overdag dassen** gezien. Ook Jan Verhagen (NM) en **Niels** en zijn zus fotografeerden en filmden hier dassen overdag waarbij een jonge das snuffelde aan de voeten van de zus van Niels. In totaal werden hier twee volwassen dieren met vier jongen gezien.

Foto's Joren de Jager (L): de das op zoek naar larven. Jan Verhagen (LM): twee jonge dassen overdag. Bert (RM en R) 'still' uit filmpjes van Niels en de zus van Niels, overstekende en snuffelende jonge dassen.

42. In 2019 werd een **vakantiehuisje** in Berkel-Enschot naast een dassenburcht grondig gesloopt. Ook dit jaar was het weer raak. Het huisje werd voor een gedeelte overhoop gehaald, de schuurdeur werd ingetrapt en de voordeur stond open. Dit werd gedeeld met de eigenaren. De burcht zelf heeft er niet onder geleden hoewel deze door de uitbreidingen van Berkel-Enschot steeds dichterbij de bewoonde omgeving komt te liggen.
43. **Dassenburcht Loon op Zand**: op camerabeelden werden **bewapende jagers** gefilmd die onder de prikkeldraad doorkwamen, en hun aangelijnde teckel een dassenpijp instuurden. De eigenaren van de dassenburcht werden op de hoogte gebracht. Zij hadden geen toestemming hiervoor gegeven en wilden zeker niet hebben dat 'hun' dassen werden verstoord. De zaak werd verder door de politie en BOA's onderzocht.

44. Peter sprak met medewerkers van **Boomrooierij Weijtmans**. Het belangrijkste punt was de vraag óf Peter camera's had hangen op de nieuwe burcht in het stukje bos tegenover de parkeerplaats naar de Noorderplas. Peter vond twee professioneel beveiligde camera's bij een paar nieuwe dassenpijpen. Daarna heeft hij de gemeente Tilburg gebeld en de vraag neergelegd bij NM.
45. Een **dassenburcht van NM** nabij de Bergstraat in Loon op Zand werd meerdere keren verstoord. Er waren flink wat pijpen dicht gestopt met takken. Deze werden verwijderd en er werden camera's opgehangen, zij lieten gelukkig dassen zien. Een pijp werd belopen door een tweetal volwassen dassen met twee jongen. NM werd op de hoogte gebracht van de verstoring. Op deze locatie kwam verstoring ook in vorige jaren voor.
46. NM meldde dat op Huis ter Heide op een burcht ten noorden van het Leikeven mensen op een burcht stonden, **dassen voerden** om er foto's van te maken. De toezichthouders werden daarover ingelicht. Het voeren van dassen is ongewenst, ze moeten wildschuw blijven.
47. **Dassenburcht spoordijk (GOL)**: Op verzoek van Jeroen Mos, ecooloog ingehuurd door de aannemerscombinatie die de aanleg gaat doen van de GOL (ombouw A59) waaronder infrastructuur en aanpassingen in de Baardwijkse Overlaat, werd samen met hem en een bomenkenner, de dassenburcht bezocht in de voormalige spoordijk. Jeroen filmde er eerder onder andere twee volwassen en vijf jonge dassen. Door de werkzaamheden wordt het dassenleefgebied negatief geraakt. Ter compensatie kan een niet gebruikt crossterrein dat ten zuiden van de dassenburcht ligt worden ingericht als dassenleefgebied. Jeroen maakt hiervoor een plan en legt dit aan ons voor. Hij filmde ook dassen in een houtwal tussen de A59 en de voormalige spoordijk in **De Moerputten**. Ook hier hebben wij dassenburchten.
48. Peter heeft samen met Jan Verhagen (NM) inventarisaties uitgevoerd óf er dassenbewoning was rondom **hoogspanningsleidingen (380kV-net)** op Huis ter Heide. TenneT is van plan om onderhoud te gaan plegen aan de betonnen voeten van de masten. Er werden rondom de masten geen dassenburchten gevonden. Ook André, Bert en Jan Verhagen hadden regelmatig contact over boswerkzaamheden en veel andere (dassen)zaken die speelden in de duinen.

Foto André: Jan Verhagen (NM) en Bert, overleg over boswerkzaamheden.

49. Het bosperceel waarin **Zicht(bezoek)burcht '7 fam Mulders (uitzetren)'** uit 1999 in het Hengstven ligt, kwam in eigendom van familie Berkers uit Drunen. Het zuidoostelijk deel, ongeveer ¼ deel van de uitzetren met daarin het poortje, kwam **in hun bezit**. Er was

contact met de familie, onze werkgroep en NM. De nieuwe eigenaar is blij met de dassen en wil de uitzetren in tact laten, om de dassen in de burcht te beschermen en om het historische verhaal er te kunnen blijven vertellen. Het is de enige bezoekburcht van NM en het Nationaal Park. NM heeft aangegeven materiaal te willen leveren om de uitzetren te herstellen: op een aantal plaatsen zijn bomen omgewaaid die het raster hebben beschadigd. We hebben het vastgeroeste slot vervangen.

Foto's André: van oud naar nieuw.

50. Het landgoed **De Hooge Bank** wordt vanaf de Nieuwkuijkseweg en de Honderdbunderweg deels afgesloten door faunaraster. Onder de wegen lopen drie faunatunnels die alle drie belopen zijn. Van een van de huizen is een asfaltweg aangelegd richting de Nieuwkuijkseweg. Het **dassenraster** dat hier al staat sinds 1995 is hiervoor deels weggehaald en niet teruggeplaatst. Hier bevindt zich nu een lek, dit is een zéér ongewenste situatie.

Foto's: Wessel Janssen (L en M): André onderzoekt en fotografeert een dassenpijp met zijn selfiestick (3 mtr).
André (R): dassenpijp.

51. Door een bewoner in Helvoirt werd in 2019 rondom zijn perceel een raster aangelegd. Hierdoor kwam een bewoonde dassenburcht binnen het raster te liggen. De eigenaar legde **twee faunapijpen** aan waardoor de dassen het perceel kunnen verlaten. Ook ligt er een tunnel onder de ernaast liggende weg die aansluit op het raster. De tunnel werd gebruikt.

Foto Bas Vermolen: een van de faunapijpen.

52. Een bewoner uit Berkel Enscht meldde een nieuwe dassenburcht van vier pijpen met grote stortbergen. Frans Dieden bezocht samen met de melder de burcht. Tot hun grote ontsteltenis ontdekten zij dat de **dassen pijpen** waren **dicht geschoven** evenals enkele dassenpijpen rondom het inmiddels gekneusde maisveld. Twee pijpen werden door Frans en de bewoner, die zeer was aangeslagen, weer open gegraven. De verstoring werd gemeld bij het **Bevoegd Gezag** en is verder onderzocht, de veroorzaker werd aangesproken. Daarnaast werd de eigenaar van het terrein op de hoogte gebracht, dat bij de projectontwikkeling met de burcht rekening dient te worden gehouden. **D&B** werd erbij betrokken, zij had contact met de projectontwikkelaar over het plan. De insteek is de hoofdburcht te behouden door de bebouwing op te schuiven en het aanleggen van een houtwal tussen de woonactiviteiten en de dassenburcht. De houtwal leidt de dassen naar een nieuwe tunnel onder de Udenhoutseweg. Het verloren gegane foerageergebied zal gecompenseerd moeten worden. Daarnaast zal een tunnel onder de Zeshoevenweg worden aangelegd.

Foto Frans Dieden: dichtgeschoven dassenpijpen.

53. In het buitengebied van **Dongen** werd in een houtwal van SBB een nieuwe **dassenburcht** ontdekt. Peter bezocht deze met een medewerker van de groendienst van de gemeente. De burcht levert problemen op bij bewoners, met name voor hondenbezitters die in het losloopgebied hun honden loslaten. De dassen zitten in de houtwal en hebben wissels naar beide kanten van de houtwal. Aan de ene kant is dit geen probleem want dan lopen ze een akker op. Aan de andere kant moeten ze eerst onder een afrastering van de **honden losloopstrook** door. Daarna steken ze de losloopstrook (breedte ongeveer 5 mtr) over en graven dan onder de afrastering door. Hondenbezitters meldden bij de gemeente dat er in de honden losloopstrook gaten onder het gaas zaten, waar hun loslopende honden door konden ontsnappen. Peter maakte samen met D&B een brief met daarin een oplossing door enkele PVC-buizen van 30 cm óf openingen in het raster te maken. De **dassenburcht** en de houtwal werden daarna voor **een deel vernield**, een goed belopen dassenpijp werd dichtgeschoven. De verstoring werd uit handen gegeven aan het **Bevoegd Gezag**, zij ging hiermee aan de slag.
54. Peter telde het aantal **filmpjes** dat hij Q4 maakte. Hij kwam tot het imposante totaal van bijna 2500.

Foto: Heleen Verduijn.

3. Mutaties dassenburchten

Alle nieuwe burchten kregen een uniek NM nr. zodat de gegevens in hun databank verwerkt kunnen worden. Daarnaast worden ze in excel-bestanden en in de applicatie TopoGPS bijgehouden. Een burcht wordt in het veld ingemeten en vastgelegd. Zij krijgt de naam van de vinder en wordt automatisch geregistreerd met diverse coördinaten. Wij gebruiken de rijksdriehoek meting (RD). Zie onderstaand voorbeeld:

7 Mulders (zichtburcht)

Coördinaten

WGS 51.64667 5.16181
WGS N 51°38.800' E 5°09.709'
WGS N 51°38'48.0" E 5°09'42.5"
UTM 31U 649567 5723955
MGRS 31 UFT 49566 23954
RD 139400 406450

Graphic: Bert van Opzeeland.

1. Er zijn **zeven nieuwe dassenburchten** op de dassenkaart gekomen. Nieuwe dassenburchten krijgen de naam van de vinder. Het zijn:
 - 94 Ton van der Linden 1 (Eendennest) van IJclub het Eendennest in Sprang-Capelle.
 - 95 Noël Bayens 1 (Loons Hoekje) van familie De Jong in Kaatsheuvel. Noël Bayens die de dassenburcht vond wilde lid worden van onze dassenwerkgroep. Het is helaas niet zover gekomen. Noël leed aan corona en overleed daaraan in Curaçao.
 - 96 Frans Dieden 12 (Brokkenbroek) van BL in Helvoirt.
 - 97 en 97a Gerben Diepenbroek 1 (Kraanven), hoofd- en bijburcht van NM in Loon op Zand.
 - 98 Frans Dieden 11 (Nieuwe Tiend) van familie Van Iersel in Udenhout.
 - 99 Jan Verhagen 18 (Fellenoord), eigenaar NM in Drunen.
 - 100 Theo Putters 5 (voorheen stortje), eigenaar gemeente Heusden in Drunen.
2. **Vier burchten raakten weer bewoond**, het betreft:
 - 46 André Janssen 1 (Vughtse Gement) van de gemeente Vught in Vught.
 - 64 Bas Vermolen 2 (Guldenberg) van Natuurmonumenten in Helvoirt.
 - 71 Henk van Gelder 1 (Baardwijkse Overlaat) van de gemeente Waalwijk in Waalwijk.
 - 72 Hannes Brummer 1 (Deuteren) van de gemeente 's-Hertogenboch in 's-Hertogenbosch.

Foto Bert: dassenburcht '72' weer bewoond.

3. **Drie burchten raakten onbewoond**, het betreft:

- 22 Friso Derikx (380 kV-net) van Natuurmonumenten in Loon op Zand.
- 42 Vivian Maas 1 (Land van Kleef) van Natuurmonumenten in Loon op Zand.
- 88 Jan Smulders 1 (Hengstven) van familie Schraven in Helvoirt.

Er ligt een **27-tal potentiële dassenburchten**. Eind 2020 staan deze nog niet op de dassenkaart, zij moeten zich eerst 'bewijzen'. De potentie wordt aangegeven met het aantal *-en. Hoe meer sterren hoe groter de kans is dat de burcht uitgroeit tot een volwaardige dassenburcht. Er is één potentiële burchten met ***-en, negen hebben een **-en waardering en 17 één *. In ons hele 'territorium' liggen verspreid heel veel losliggende pijpen, deze worden in de tellingen niet meegenomen.

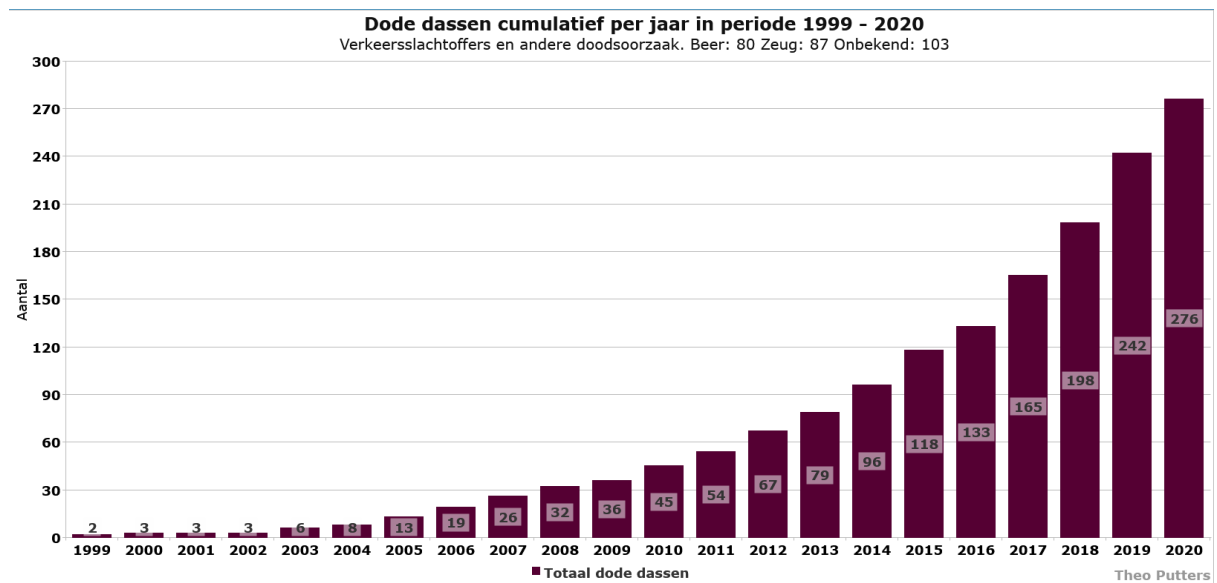
4. Dode dassen

Voor meer informatie per das zie: Bijlage 5 specificatie dode dassen 2020.

Overzicht dassenslachtoffers 1999 tot en met 2020:

Aantal dode dassen	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	1999 tm 2020
waarvan:	2	1			3	2	5	6	7	6	4	9	9	13	12	17	22	15	32	33	44	35	277
beer	1	1			1	1	2	1	5	2	3	2	4	5	3	7	6	2	11	6	10	12	85
zeug	1				1		2	4	1	1		2	3	6	4	5	6	7	9	12	13	13	90
onbekend					1	1	1	1	1	3	1	5	2	2	5	5	10	6	12	15	21	10	102
waarvan gemeente:																							
Heusden	1						2	1	1	0	1	1	2	1	1	3	6	1	5	8	9	4	47
Loon op Zand										2			3	1	2	7	3	3	6	4	5	12	48
Haaren	1				3	1	1		2	1		6	2	6	6	4	6	9	13	10	15	3	89
Vught														1	1	0	3		2	2	3	9	21
Waalwijk														1		1	2		1	1	2		8
Dongen																				3	1		4
Den Bosch																						1	1
Tilburg		1				1	2	5	4	3	3	2	2	3	2	2	2	2	5	5	9	6	59

Het aantal dode dassen was **35 stuks**, waarvan 33 verkeerslachtoffers en twee waarvan de doodsoorzaak niet bekend was. De gemeente Loon op Zand spant dit jaar de kroon met 12 slachtoffers. Op de **doodrijlocatie van Nederland**, de weg De Heikant/Guldenberg in de gemeente Haaren (per 1-1-2021 gemeente Vught) viel weer één slachtoffer. Zie voor meer informatie over de locatie hoofdstuk 2 Dassenwerk, volgnummer 20.

Grafiek: Theo Putters.

Nagekomen dode dassen 2019. Zij zijn verwerkt in het jaarverslag 2020.

In het jaarverslag 2020 zijn de nagekomen slachtoffers uit 2019 in de vergelijkende cijfers en overzichtskaarten verwerkt. De doodsoorzaak is het verkeer tenzij anders vermeld.

- 13-12-2019: 133.390-413.835. Mogelijk verdrinking **Drongelens kanaal** nabij de Bovenlandse sluis, gemeente **Waalwijk**. Geslacht onbekend.
- 18-12-2019: Exacte locatie niet bekend. **Kloosterstraat** in de gemeente **Loon op Zand**. Geslacht onbekend.

2020:

1. 9-1: 136.238-404.503. **Schoorstraat** in Udenhout gemeente **Tilburg**. Zeug.
2. 14-1: 145.745-407.515. **Pepereind** in Cromvoirt gemeente **Vught**. Niet zwangere zeug.
3. 14-1: 136.357-408.900. Doodsoorzaak niet bekend. **De Fellenoord** in Drunen gemeente **Heusden**. Geslacht onbekend.
4. 6-3: 146.176-407.457. **Lunettenlaan** gemeente **Vught**. Zeug.
5. 12-3: 139.356-407.999. **Margrietweg** in Drunen gemeente **Heusden**. Jonge beer.
6. 18-3: 136.604-403.904. Doodsoorzaak niet bekend. **Schoorstraat** in Udenhout gemeente **Tilburg**. Niet zogende zeug.
7. 30-3: 132.040-404.103. **Bergstraat** in De Moer gemeente **Loon op Zand**. Jonge beer.
8. 30-3: 133.066-401.817. **Bos en Beemdweg** in gemeente **Loon op Zand**. Niet zogende zeug.
9. 21-4: 130.935-403.960. **Bergstraat** in gemeente **Loon op Zand**. Niet zogende zeug.
10. 28-4: 133.081-402.674. **N261** in gemeente **Loon op Zand**. Geslacht onbekend.
11. 30-4: 132.493-404.338. **Heideweg** in gemeente **Loon op Zand**. Geslacht onbekend.
12. 4-5: 134.465-404.441. **Kloosterstraat** in gemeente **Loon op Zand**. Geslacht onbekend.
13. 13-5: 139.671-403.976. **Biezenmortelsestraat** in Biezenmortel in de gemeente **Haaren**. Zeug.
14. 16-5: 136.172-401.993. **Waalwijksebaan** in Udenhout in de gemeente **Tilburg**. Geslacht onbekend.
15. 24-5: 137.217-403.419. **De Brand**, doodsoorzaak onbekend. In Udenhout in de gemeente **Tilburg**. Beer.
16. 27-5: 145.260-411.883. **A59** afrit 's-Hertogenbosch, gemeente **'s-Hertogenbosch**. Beer.
17. 18-6: 135.520-410.619. **Overlaatweg** Drunen gemeente **Heusden**. Zeug.
18. 20-6: 144.040-406.847. **Loverensestraat** Cromvoirt gemeente **Vught**. Zeug.
19. 23-6: 132.028-409.380. **N261** Sprang-Capelle gemeente **Loon op Zand**. Zeug.
20. 25-6: 145.701-405.808. **Helvoirtseweg** gemeente **Vught**. Beer.
21. 7-7: 131.990-404.093. **Bergstraat** in de gemeente **Loon op Zand**. Jonge beer.
22. 8-7: 131.116-404.978. **Duiksehoef** in de gemeente **Loon op Zand**. Beer.
23. 6-8: 135.503-402.452. **Houtsestraat** in Udenhout in de gemeente **Tilburg**. Beer.
24. 7-8: 130.816-405.755. **Duiksehoef** in Kaatsheuvel in de gemeente **Loon op Zand**. Geslacht onbekend.
25. 8-8: 144.416-406.947. **Loverensestraat** in Cromvoirt gemeente **Vught**. Beer.
26. 9-8: 144.349-406.821. **Oude Loonsebaan** in de gemeente **Vught**. Geslacht onbekend.
27. 17-8: 147.666-408.124. **Loonsebaan** in de gemeente **Vught**. Beer.
28. 25-8: 145.725-407.515. **Boslaan** gemeente **Vught**. Zeug.
29. 27-8: 139.854-412.146. Oprit **A59** gemeente **Heusden**. Geslacht onbekend.
30. 2-9: 138.400-405.597. **Oude Bosschebaan** in Udenhout gemeente **Tilburg**. Jonge beer.
31. 6-9: 140.898-407.940. **Margrietweg** in Helvoirt gemeente **Haaren**. Geslacht onbekend.
32. 30-9: 144.199-410.552. **Ruidigerdreef** in Cromvoirt gemeente **Vught**. Beer.
33. 8-10: 134.664-404.463. **Kloosterstraat** in gemeente **Loon op Zand**. Zeug.
34. 28-10: 134.599-408.563. Doodsoorzaak onbekend. **Landgoed Plantloon** gemeente **Loon op Zand**. Geslacht onbekend.
35. 4-11: 141.947-405.799. **De Heikant/Guldenberg** in Helvoirt gemeente **Haaren**. Zeug.

5. Pers, rondleidingen, publicaties en educatie

1. Het jaarverslag 2019 werd op veel **websites** gezet.
2. In de regionale pers verscheen een aantal **publicaties** over de das.
3. De afspraak met NM is, indien er een dassenwandeling wordt gegeven deze naar **zicht(bezoek)burcht '7 fam. Mulders (uitzetren)'** in het Hengstven gaat. Hier staat dassenraster omheen. Het is een sterke burcht en er is volop dassenactiviteit in de omgeving te zien.
4. Vanwege **corona** zijn er veel minder wandelingen óf educatieactiviteiten geweest.
5. Er was een **bijeenkomst** van onze dassenwerkgroep. Dit jaar was de bijeenkomst en rondleiding in het Noorderbos in Tilburg. De dag werd door Peter georganiseerd. Voorafgaande aan de rondleiding kwamen we bijeen bij De Financiën in Loon op Zand waar een evaluatie van 2019 en veel andere zaken aan de orde kwamen, met daarbij een doorkijk en de activiteiten in 2020. We namen afscheid van Jelle van Aalst die sinds 2009 tot en met 2019 lid was van onze dassenwerkgroep. De rondleiding in het Noorderbos werd gegeven door Ad Kolen die al heel lang vogelinventarisaties doet onder andere in het Noorderbos. Na de wandeling sloten we af met een lunch bij Café Peerke Donders in Tilburg. Het aantal deelnemers was 12. Ralph kon helaas niet aanwezig zijn.

Foto's André: onze dassenwerkgroep op bezoek in het Noorderbos in Tilburg.

6. Er verschenen enkele artikelen over **Peter** over zijn prijs als **Groene Held** bij de Provincie Noord-Brabant en In Nature Today. Het artikel over het dassenwerk van Peter is terug te zien op de website van Nature Today:
<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=25769>.
7. Peter werd gefilmd door **Omroep Tilburg**, het thema was de das. Peter vroeg toestemming aan NM. Ze bezochten het raster en de tunnel onder de Udenhoutseweg, ter verduidelijking waarom zo'n raster met daarbij een tunnel op van tevoren onderzochte dassenwissels een goede oplossing is om verkeersslachtoffers zoveel mogelijk te

voorkomen. Daarna bezochten zij een dassenburcht in Loon op Zand. Omdat de opnamen in de kraamperiode werden gemaakt werd de dassenburcht heel voorzichtig betreden. Zie Omroep Tilburg, de stem van de stad met Peter in de hoofdrol:

<https://www.omroep Tilburg.nl/nieuws/autoverkeer-doet-das-de-das-om-in-loonse-en-drunense-duinen/>

Foto's Bert: Omroep Tilburg. Peter in beeld.

8. Bas Dielen, Niels en Peter deden mee aan het **NEM-onderzoek** van de **Zoogdierverseniging** naar **exoten** in Midden-Brabant. Onder exoten verstaan we wasbeerhond en wasbeer. De locaties van de camera's werden in overleg met NM en BL bepaald. Er waren duizenden foto's gemaakt, maar de doelsoorten zaten daar niet bij. Er kwamen veel andere dieren in beeld zoals reegeten en reebokken, vossen, verwilderde poezen, dassen, koolmezen, gaaien, heel veel bosmuizen, en steen- en boommarter.
9. Via Facebook kreeg NM het verzoek van Joren de Jager om dassen te mogen **fotograferen**. Heleen heeft met de fotograaf enkele locaties bezocht. Wij kregen een aantal prachtige foto's voor publicatiedoeleinden.

Foto Joren de Jager: dassen in het Hengstven.

10. Voor eigen familie uit Genève werd een **dassenrondleiding** gegeven. Het aantal deelnemers was 13.

Foto's: Bert (L) en Ilse Boerhave (R).

11. **Rabobank**: er werd een dassenwandeling gegeven voor de afdeling Risk, Audit and Finance van het hoofdkantoor in Utrecht. In verband met de regelgeving door corona was het een kleine groep, het aantal deelnemers was slechts vier, waaronder mijn zoon.
12. **Docus de Das-avonturenpad** in Schaijk: langs een verhard wandelpad van ca 1,5 km kom je speeltoestellen tegen, en aan het begin van het pad, wordt het verhaal over het betoverde bos verteld. Het is een leerzaam, gezellig en sportief avontuur, een wandeling over het Docus de Das-avonturenpad.

Foto's Joost van Opzeeland met mijn kleinkinderen Juna (L) en Jara (R).

13. Door **Legs Boelen** uit Nieuwkuijk werd van mij een dassenfilmpje gemaakt op de locatie waar ik in 1993 met dassenwerk startte.
14. Er werd advies gegeven aan de **Coöperatie Herenboeren Goedentijd**, samen duurzaam voedsel produceren, in Alphen in relatie tot eventuele schade door dassen. Voor meer informatie zie: <https://goedentijd.herenboeren.nl/>.
15. Peter heeft contact gehad met de **Jeugdnatuurgroep uit St. Michielsgestel**. Onder normale omstandigheden geeft hij rond de Sinterklaastijd een lezing en verzorgt hij een

rondleiding op Haanwijk met als thema de das. Helaas kon dat door de **coronamaatregelen** dit jaar niet doorgaan. Michel van de Langenberg van Natuurgroep Gestel vroeg Peter óf hij in 2021 weer present wilde zijn. Peter beloofde dat als we weer terug zijn bij het ‘nieuwe’ normaal, hij weer graag van de partij wil zijn.

6. Toekomstige ontwikkelingen en wensen

Een verdere verdichting van dassenburchten zal naar verwachting plaatsvinden op Huis ter Heide en De Efteling, De Wildert en verder naar het riviertje De Donge in Dongen en Waspik. In het noordelijk deel van de duinen in Plantloon, de Margriet. In de Hooibroeken, Hoornmanken Tiend, Brokkenbroek en in de omgeving van Cromvoirt en Vught. Daarnaast zal de das zich vestigen in overhoeken, kleinere bosjes en in steilranden. De EVZ tussen Landgoed Huis ter Heide over het Wilhelminakanaal en boswachterij Dorst, de ‘Wildertse Arm’ vormt een belangrijke schakel.

Om de dassen en andere dieren een ‘handje te helpen’ is het wenselijk op wegen waar vaak dassen oversteken, faunaraster en -tunnels aan te leggen. Daarbij speelt naast **dassenbelang** ook **verkeersveiligheid** een **zéér** belangrijke rol. De wegen met de hoogste prioriteit zijn in vet weergegeven:

- Gemeente Haaren (vanaf 1 januari 2021 gemeente Vught): **Margrietweg, De Heikant/Guldenberg** en Oude Bosschebaan
- Gemeente Loon op Zand: Kasteellaan, Zijstraat en **Bergstraat**
- Gemeente Tilburg: Loonse Molenstraat en
- de weg tussen Tilburg en ’s-Hertogenbosch (N65).

Bert van Opzeeland

06-15000141

vanopzeeland@hotmail.com

Coördinator Dassenwerkgroep Loonse en Drunense duinen en omgeving
december 2020

De volgende pagina’s bevatten enkele bijlagen.

Bijlage 1: kengetallen

omschrijving	vóór 1999	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Aantal burchten (excl. bijburchten)	1	3	5	6	8	9	14	17	19	22	23	29	33	36	40	43	51	59	67	73	82	85	92
Aantal bewoonde burchten (excl. bijburchten): aantal dassenfamilies	1	2	4	4	4	5	10	12	15	17	16	21	26	28	33	35	45	52	57	67	68	72	80
Aantal dassen (geschat) per einde jaar	2	12	14	16	20	23	32	38	48	54	51	67	83	90	106	112	144	166	182	215	218	230	256
Mutatie aantal dassen in het jaar	nvt	10	2	2	4	3	9	6	10	6	-3	16	16	6	16	6	32	22	16	33	2	13	26
Aantal (verkeer)slachtoffers	2	2	1	0	0	3	2	5	6	7	6	4	9	9	13	12	17	22	15	32	33	44	35

S

Bijlage 2: specificatie dode dassen nagekomen uit 2019 en in 2020

Dode dassen:

De doodsoorzaak is het verkeer tenzij anders vermeld.

Nagekomen uit 2019 (details):

1. Nagekomen uit 2019. 13-12: 133.390-413.835, gevonden in het **Drongelens kanaal** nabij de Bovenlandse sluis, gemeente **Waalwijk**. De melding kwam van Joris van Herk van Waterschap Aa en Maas. De das was in staat van ontbinding, er zijn geen nadere gegevens bekend. Ook Gerard de Boer van Waterschap meldde de das.

Foto: Joris van Herk.

2. Nagekomen uit 2019. 18-12: Exacte locatie is niet bekend. **Kloosterstraat** in de gemeente **Loon op Zand**. Deze werd gemeld bij Jan Verhagen (NM). Jan heeft de melding ook doorgegeven aan Cecile Gulikers (NM).

2020 (details):

1. 9-1: 136.238-404.503. **Schoorstraat** in Udenhout gemeente **Tilburg**. De melding kwam via het bezoekerscentrum van NM en Marijke Schapendonk, zij woont langs de Schoorstraat. Zeug.

2. 14-1: 145.745-407.515. **Pepereind** in Cromvoirt gemeente **Vught**. De melding kwam van Hanneke Vermolen, de vrouw van Bas. Bas is lid van onze werkgroep en heeft de das beoordeeld, het was een verkeerslachtoffer. De kop was verbrijzeld, het was een niet zwangere zeug. Zij is teruggegeven aan de natuur.

Foto's: Hanneke Vermolen.

3. 14-1: 136.357-408.900. Doodsoorzaak onbekend. Nabij buurtschap **De Fellenoord** in Drunen gemeente **Heusden**. De melding kwam van Jan Verhagen (NM) o.b.v. zijn vondst van dassenharen op enkele plaatsen. Jan en ik denken dat de das door een vos is versleept.
4. 6-3: 146.176-407.457. **Lunettenlaan** gemeente **Vught**. Zeug.
5. 12-3: 139.356-407.999. **Margrietweg** in Drunen gemeente **Heusden**. De das werd door Ronnie van Drunen gemeld en door mij doorgegeven aan Jan Meesters en Cecile Gulikers van NM. Het was een jonge beer van vorig jaar, hij had verwondingen aan de staart.

Foto: Ronnie van Drunen.

6. 18-3: 136.604-403.904. Doodsoorzaak niet bekend. De das lag in Boomkwekerij Van Iersel langs de **Schoorstraat** in Udenhout gemeente **Tilburg**. De das werd door Frans Dieden gemeld en dit werd doorgegeven aan Jan Meesters en Cecile Gulikers. Het was een niet zogende zeug. Frans heeft de das begraven. De nabij gelegen bekende dassenlocaties stonden onder water, de dassen waren actief op een iets hoger gelegen stuk.

Foto's: Frans Dieden.

7. 30-3: 132.040-404.103. **Bergstraat** in De Moer gemeente **Loon op Zand**. De das werd door Cecile Gulikers gemeld en beoordeeld. Het was een jonge beer van zes kilo.
8. 30-3: 133.066-401.817. **Bos en Beemdweg** in gemeente **Loon op Zand**. De das werd door Bart Knapen uit Kaatsheuvel gemeld bij Staatsbosbeheer (SBB), hierna meldde Hans Vink (SBB) dit bij mij. Cecile Gulikers heeft de das beoordeeld. Het was een niet zogende zeug van 10 kilo.

Foto: Bart Knapen.

9. 21-4: 130.935-403.960. **Bergstraat** in gemeente **Loon op Zand**. De das werd door Cecile Gulikers gemeld. Cecile heeft de das beoordeeld. Het was hoogstwaarschijnlijk

- een niet zogende zeug van acht kilo, zij was al wat in staat van ontbinding en daardoor moeilijk te beoordelen.
10. 28-4: 133.081-402.674. **N261** in gemeente **Loon op Zand**. De das werd via Jan Verhagen gemeld. De das lag op de afslag richting Loon op Zand, dichtbij de 'probleemburcht' langs De Klokkenlaan. Er zijn geen nadere gegevens bekend. Lonneke, lid van onze werkgroep, heeft de omgeving nagezocht, zij vond op veel plaatsen dassenwerk.
 11. 30-4: 132.493-404.338. **Heideweg** in gemeente **Loon op Zand**. De das werd gemeld door Vivian Maas (BL). De das was in verregaande staat van ontbinding en lag in een greppel.
 12. 4-5: 134.465-404.441. **Kloosterstraat** gemeente **Loon op Zand**, vlakbij manege Van Loon. De das werd gemeld door Jan Verhagen, het was een jong beest.

Foto: Jan Verhagen.

13. 13-5: 139.671-403.976. **Biezenmortelsestraat** te Biezenmortel in de gemeente **Haaren**. De das werd gemeld via Jan Verhagen. Jan Meesters is ter plekke geweest, de das was al weg. Zeug.
14. 16-5: 136.172-401.993. **Waalwijksebaan** in Udenhout in de gemeente **Tilburg**. De das werd gemeld door Frans Dieden. Frans is ter plekke geweest, de das was al weg. Er zijn geen nadere gegevens bekend. Er liggen nogal was burchten op afstand. Mogelijk komt de das van dassenburcht '70 Esther van Beek 1 (Hazennest)'. Zeug.
15. 24-5: 137.217-403.419. **De Brand**, doodsoorzaak onbekend. In Udenhout in de gemeente **Tilburg**. De das werd gemeld door Niels. Hij trof de das aan op ongeveer 200 meter vanaf de burcht '19 Jan Meesters (Kapel' en de Schoorstraat. Hij heeft de das beoordeeld, het was een jonge beer.
16. 27-5: 145.260-411.883. **A59** afrit 's-Hertogenbosch, gemeente **'s-Hertogenbosch**. Beer.
17. 18-6: 135.520-410.619. **Overlaatweg** Drunen, gemeente **Heusden**. Zeug.
18. 20-6: 144.040-406.847. **Loverensestraat** Cromvoirt, gemeente **Vught**. Zeug.
19. 23-6: 132.028-409.380. **N261** Sprang-Capelle, gemeente **Loon op Zand**. Zeug.
20. 25-6: 145.701-405.808. **Helvoirtseweg** gemeente **Vught**. Beer.

21. 7-7: 131.990-404.093. **Bergstraat** in de gemeente **Loon op Zand**. De das werd gemeld door Cecile Gulikers en Jan Meesters. Het was een jonge beer van 4,5 kg uit dit jaar.

Foto: Jan Meesters.

22. 8-7: 131.116-404.978. **Duiksehoef** in de gemeente **Loon op Zand**. De das werd gemeld door Cecile Gulikers en Jan Meesters. Het was een oudere beer van 11 kg.

Foto: Jan Meesters.

23. 6-8: 135.503-402.452. **Houtsestraat** in Udenhout in de gemeente **Tilburg**. De das werd gemeld door Jan Verhagen. Het was een beer. Niels ziet hier regelmatig dassen oversteken óf evenwijdig met de weg meelopen. In de omgeving ligt een drietal dassenburchten.
24. 7-8: 130.816-405.755. **Duiksehoef** in Kaatsheuvel in de gemeente **Loon op Zand**. De das werd gemeld door Jan Meesters, de das werd opgehaald door SAMf. Er zijn geen nadere gegevens bekend.
25. 8-8: 144.416-406.947. **Loverensestraat** Cromvoirt, gemeente **Vught**. Beer.
26. 9-8: 144.349-406.821. **Oude Loonsebaan** in de gemeente **Vught**. De das werd gemeld door Claudia Meyer, eigenaresse van een nabij gelegen dassenburcht. Zij had de melding doorgekregen van Iris Koningstein, haar buurvrouw. Er zijn geen nadere gegevens bekend.

27. 17-8: 147.666-408.124. **Loonsebaan** in de gemeente **Vught**. De das werd gemeld door Maureen van Oort en via waarneming.nl door Niek Beijerink. Beer.

Foto: Maureen van Oort.

28. 25-8: 145.725-407.515. **Boslaan** gemeente **Vught**. Zeug.
29. 27-8: 139.854-412.146. Oprit **A59** in Drunen, gemeente **Heusden**. De melding kwam via waarneming.nl van André Strootman. Er zijn geen nadere gegevens bekend.
30. 2-9: 138.400-405.597. **Oude Bosschebaan** in Udenhout gemeente **Tilburg**. De das werd gemeld door Jan Verhagen. Jan Meesters is ter plekke geweest, de das was al weg. Hij meldde later dat het een jonge beer was.
31. 6-9: 140.898-407.940. **Margrietweg** in Helvoirt gemeente **Haaren**. De das werd gemeld via Rolf: de das werd van de weg verwijderd en de locatie is globaal. Er zijn geen nadere gegevens bekend.
32. 30-9: 144.199-410.552. **Ruidigerdreef** in Cromvoirt gemeente **Vught**. De das werd gemeld door Ido Pruijn, boswachter bij NM en faunabeheerder in de beheerseenheid Noordoost Brabant & Rijk van Nijmegen. Het was een beer. Omdat in eerste instantie gedacht werd aan een schotwond werd de das door Ido nader onderzocht. Het bleek 'gelukkig' een verkeerslachtoffer te zijn. De das werd teruggeven aan de natuur.

Foto: Ido Pruijn.

33. 8-10: 134.664-404.463. **Kloosterstraat** in gemeente **Loon op Zand**. De das werd gemeld door Jan Verhagen waarna de melding werd doorgegeven aan Luc Roosen, faunabeheerder bij NM. Zeug.
34. 28-10: 134.599-408.563. Doodsoorzaak onbekend. **Landgoed Plantloon** gemeente **Loon op Zand**. Geslacht onbekend.
35. 4-11: 141.947-405.799. **De Heikant/Guldenberg** in Helvoirt gemeente **Haaren**. De das werd gemeld door Jo van Balkom. Bas heeft de das opgehaald en beoordeeld. De das was pas dood en 'gorgelde' nog toen hij deze oppakte. Het was een zware zeug van maar liefst 14 kg. Het is het 30-ste slachtoffer op deze weg, de doodrijlocatie voor dassen in Nederland. De das wordt geprepareerd en gebruikt voor educatiedoeleinden. Zie voor meer informatie over het stroperige proces van de faunavoorzieningen De Heikant/Guldenberg het jaarverslag 2020.

Foto: Bas Vermolen.